

GEORGE CĂLINESCU

despre

„LUDOVIC AL XIX-LEA”

În ultimele săptămîni ale anului 1964 se repeta pe scena Naționalului bucureștean piesa *Ludovic al XIX-lea* (publicată în revista Teatrul nr. 7/1964). Întîlnirea de lucru dintre autor și protagoniștii spectacolului, aflat în pregătire, a constituit prilejul unei strălucitoare lecții de teatru oferite de ilustrul om de cultură.

Publicăm, în rindurile ce urmează, o parte din gîndurile scriitorului despre piesă, mărturisite atunci, fie la televiziune, fie echipei de interpreti, considerînd că ele se vor arăta interesante și astăzi cititorilor noștri.

„Nimic nu trebuie jucat în parodie. Efectul parodistic trebuie să reiasă doar din spunerea versurilor, tăiate exact la cezură. Versurile trebuie spuse cu un anume patos liric egal și curtenesc. Să nu uităm că ne aflăm în secolul XVIII, secol al luxului, al reverenței. Actorii nu sînt obișnuiți să spună versurile ca versuri. Am văzut unii care urlă, transformînd versurile în proză. Asta e efectul unei vechi școli. Finețea stă, așadar, în spunerea versurilor. Personajele de la curte sînt niște canalii, dar canalii fine, stilate.

Nimic din epoca regală nu trebuie șarjat. Totul trebuie spus sever și cu spirit impenetrabil. Regele Franței știe că e depășit de evenimente, în sufletul lui se combat porniri contrare: e voltaire-ist (progresul e fatal ca și destinul grec) și, în același timp, apăsător de ideea că se trage din Ludovic cel Sfînt, disprețuiește pe curteni și se simte el însuși canalie, știe că regalitatea se va prăbuși, dar are orgoliul autorității absolute, lasă dezastrul pe seama urmașului. Cardinalul e numai onctuos, dar nicidecum grotesc; curteni, gentilomi etc. — toți se mișcă gravi respectînd eticheta. Orice tentație spre succesul de comedie trebuie extirpat. Publicul își dă seama din replici, că sub acest aparat strălucit se ascunde o instituție pe cale de a muri.

Nici în actul de la Bastilia nu trebuie șarjat nimic, pentru că e partea cea mai tragică. Deși mai toți știu că joacă o crudă farsă, rămîn impenetrabil protocolari.

Baronul, devenit monsenior, e disperat fiindcă s-a îndrăgostit de soția lui și nu bănuiește ororile vieții de curte. Replicile lui sînt subtil ironice ori furioase,

George Călinescu în mijlocul actorilor Teatrului Național, cu prilejul repetițiilor la piesa „Ludovic al XIX-lea”, 1964

ca ale omului care își pierde treptat mințile din disperare. Când află, în fine, că chiar tatăl său l-a trimis la Bastilia, din invidie și interes pentru primul născut, aleargă complet dezarticulat și dispare în turn spre a se întoarce ca un nebun care spune adevăruri crude și prevestește prăbușirea regimului feudal și absolutist. Partea aceasta trebuie să fie zguduitoare, și momentul când baronul cîntă din liră ca Orfeu, să producă emoție tăcută în sală. Pînă și regele este, cu toată superficialitatea lui, o clipă cutremurat.

Baronul e un tînăr de origine ducală, aristocrat veritabil, colonel și apoi mareșal. Faptul că se dă drept «mareșal al imensității» și al libertății e un mijloc pentru autor de a-l pune să aibă viziunea vremurilor revoluționare. De altfel, faptul este și autentic. Când s-a luat cu asalt Bastilia, a fost găsit un ofițer «uitat» care avea voie să se urce în turn și se credea, întîmplare emoționantă, «maiorul» imensității.

Partea din viața muncitorilor trebuie să fie entuziastă, severă. Orice velleitate de comic ieftin trebuie reprimată, și cuvintele echivoce (consignații etc.) suprimate. Cîteva atitudini glumețe sînt semne ale unor spirite voioase și constructive, dar totul trebuie dominat la lucrători și regizor în sensul unei mari dorințe de a înfăptui o lucrare și o demonstrație epocală.

Alemanda, care a ținut 5 minute, a fost numai o demonstrație a sensului ei psihologic, iar nu coregrafie. Se poate juca și pe altă melodie de epocă, cu alte măsuri (una lungă, două scurte). Totul este să se execute 2—3 figuri, dintre care și cea indicată de mine, încheiată prin reverență, și să dureze un minut cel puțin spre a permite analiza satisfacției malițioase a regelui și o cădere lentă de cortină.

În rest, trebuie cîntat oricum din Gluck, Philidor, la nevoie Scarlatti, Pergolese, Lully, Rameau, pentru ca ieșirea melancolică a Baronului despre muzicieni să aibă un sens⁴.